

Љубана Сладић*

Виши асистент,

Правни факултет, Универзитет у Источном Сарајеву

Република Српска

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАД

DOI: 10.5937/zrpf1-44547

UDK: 343.272:629.331](491.6)

UDK: 343.232:347.952.4](491.6)

Раd примљен: 17.05.2023.

Раd прихваћен: 22.08.2023.

ОДУЗИМАЊЕ ВОЗИЛА У ПРЕКРШАЈНОМ ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Апстракт: Одузимање предмета представља једну од заштитних мјера предвиђену нормама прекршајног права, а њоме се могу одузети предмети употријебљени за извршење прекршаја, они који су намијењени за извршење прекршаја као и они који су настали извршењем прекршаја. Аутор рада анализира ову заштитну мјеру из угла права својине лица коме је изречена ова заштитна мјера, посебно уважавајући и истичући критеријуме Европског суда за људска права у својој пракси, а које прихватају и уставни судови држава у региону. Предмет одузимања ове заштитне мјере може бити и возило, с тим што у области саобраћајних прекршаја ова мјера поприма особине својеврсне казне, што аутор посебно анализира у овом раду.

Кључне ријечи: одузимање предмета, прекршаји, право својине, возило, саобраћајни прекршаји.

* ljubana.sladic@pravni.ues.rs.ba

1. Увод

Начелно, правни систем својим нормама штити људска права и слободе, али постоје ситуације у којима се, зарад остваривања неких других циљева, таква права и слободе грађанима ограничавају или одузимају. Једно од таквих права, право својине, односно право на имовину, гарантује се и штити нормама међународног и унутрашњег права, али се истовремено тим истим нормама може и ограничити.

У овом раду, пажња ће се усмјерити на случајеве када прекршајно право својим нормама утиче на остваривање права својине и то заштитном мјером одузимања предмета, чијом се примјеном титулар права својине може у потпуности лишити тог права на одређеном предмету, привремено или трајно. На који начин и под којим условима је то могуће, каква је особеност возила као одузимања предмета као и каква је правна природа одузимања возила за учињени саобраћајни прекршај у судској пракси Републике Српске, питања су на која ће се дати одговор у наставку рада.

2. Одузимање предмета

Одузимање предмета представља једну од заштитних мјера коју предвиђа систем прекршајних санкција Републике Српске. У питању је једина мјера стварног карактера (Павловић, 2013: 93). За разлику од такве позитивноправне класификације, у упоредном праву наилазимо и на казну одузимања предмета, као што је у праву Њемачке, Хрватске и Швајцарске или на истоимену мјеру *sui generis*, попут права Бугарске и Француске (Јовашевић, 2016, 82–85). Овом заштитном мјером могу се одузети предмети који су употријебљени или су били намијењени за извршење прекршаја, али из неког разлога ипак нису употријебљени као и предмети који су настали извршењем прекршаја, ако су својина окривљеног лица. Међутим, имајући у виду да припремне радње као стадијум у остварењу дјела нису кажњиве у прекршајном праву, не би било оправдано одузимање предмета који су били намијењени за извршење прекршаја, али нису употријебљени (Вуковић, 2021: 106).

Поред услова да се ради о предметима који су употријебљени за извршење прекршаја или су настали извршењем прекршаја, потребно је да се предмет налази и у својини окривљеног лица.¹ Међутим, ови предмети могу се одузети и онда када се не налазе у својини окривљеног лица, уколико то налажу интереси опште безбједности, чувања живота и здравља људи,

¹ Чл. 61, ст. 1 Закона о прекршајима, *Сл. гласник Републике Српске*, бр. 63/14, 36/15 – одлука УС, 110/16, 100/17, 19/21 – одлука УС.

сигурност робног промета или разлози јавног морала, као и у другим случајевима предвиђеним законом.²

У пракси, наведени предмети се најчешће привремено одузимају приликом откривања прекршаја или током спровођења неких доказних радњи (попут претресања просторија и лица) за потребе прекршајног поступка, од стране полицијских службеника, а у складу са овлашћењима која они имају на основу Закона о кривичном поступку³ и Закона о полицији и унутрашњим пословима. Фактички, органи унутрашњих послова могу да бирају да ли ће предмет привремено одузети према одредбама једног или другог законског прописа, што представља „нормативни дуалитет“ (Martinović, Parenta, 2021: 394). Лицу од кога се предмет привремено одузима издаје се потврда о привременом одузимању, а о привремено одузетим стварима полицијски органи воде посебну евиденцију. У теорији се поставља питање може ли се потврда о привременом одузимању предмета уопште побијати неким правним средствима. Суштински, право улагања жалбе или приговора као уобичајених редовних правних лијекова, то лице нема, али би се могло неформалним поднеском у виду молбе или дописа обратити надлежном органу који је вршио привремено одузимање или пак органу више инстанце, тражећи да се донесе другачија одлука о привремено одузетом предмету. (Martinović, Parenta, 2021: 383). Специфичност ове мјере огледа се у могућности њеног изрицања и у случају да се поступак не окончава одлуком којом се окривљени оглашава одговорним, под условом да је одузимање оправдано интересима опште безбједности или разлозима морала или у другим случајевима предвиђеним посебним законом. У овом случају, суд доноси посебно рјешење, на које окривљени може уложити жалбу у року од осам дана од дана пријема.⁴

Такође, законодавац за заштитну мјеру одузимања предмета не захтјева ни постојање опасности да ће предмет бити поново употребљен за извршење дјела. Довољно је само да се ради о предметима који су употребљени или су настали извршењем прекршаја и да се исти налазе у својини окривљеног, а под претходно поменутих условима могу се одузети и уколико се не налазе у његовој својини. Ипак, постоје схватања да је сврха изрицања ове заштитне мјере отклањање опасности од поновног вршења прекршаја (Бејатовић, 2018: 89). У кривичном праву пак смисао примјене ове мјере огледа се у томе да се одузимањем предмета отклоне услови који могу утицати на учиниоца да поново изврши кривично дјело (Дракић, 2005:

2 *Ибид.* Чл. 61, ст. 2.

3 Претресање стана, просторија и лица у прекршајном поступку се спроводи уз сходну примјену одредаба Закона о кривичном поступку. *Ибид.*, чл. 105, ст. 3.

4 Чл. 61, ст. 6 Закона о прекршајима.

127). Да услов опасности ипак није неопходан за одузимање предмета, потврђује и одредба којом суд може, на приједлог овлашћеног подносиоца захтјева, изрећи мјеру наплате новчане противвриједности предмета уколико окривљени уништи или отуђи предмете прекршаја прије или у току поступка или се предмети не могу обезбиједити. Иако законодавац не прецизира на који начин ће се одредити новчана противвриједност, у литератури се истиче да би то требала бити вриједност која одговара тржишној вриједности тог предмета у вријеме доношења одлуке којом се окончава прекршајни поступак (Вуковић, 2021: 106).

Изричући ову заштитну мјеру, суд може одлучити да ли ће се предмети уништити, предати одговарајућем овлашћеном органу или продати, у ком случају новац добијен продајом припада буџету Републике Српске или јединице локалне самоуправе. Уколико пак одлуком о одузимању нису обухваћени сви предмети који су претходно привремено одузети, судском одлуком се одређује њихово враћање власнику (Вуковић, 2021: 194).

Заштитна мјера одузимање предмета може се изрећи и непосредно на основу Закона о прекршајима, а може и другим прописом бити предвиђено њено обавезно или факултативно изрицање.⁵ У случају да одузимање предмета није предвиђено као обавезно, суд је дужан детаљно образложити у одлуци зашто сматра да је потребно извршити одузимање предмета на којем право својине има треће лице које није учесник у поступку, руководећи се разлозима опште сигурности и морала, како не би дошло до повреде права на имовину трећег лица (*Билтен судске праксе Суда БиХ*, 2018: 42). Ову заштитну мјеру треба разликовати од привременог одузимања предмета као доказа у прекршајном поступку или одузимања предмета ради обезбјеђења евентуалног потраживања (Љ. Митровић, 2014: 106).

3. Право својине и одузимање предмета

Право својине је стварно право које власнику даје овлашћење да слободно и по својој вољи ствар држи, користи и њоме располаже.⁶ На основу наведеног, закључује се да право својине обухвата државину односно посјед ствари, право коришћења или употребе ствари као и право располагања. Право својине и друга стварна права могу се ограничити или одузети против власникове воље само у јавном интересу и под условима предвиђеним законом, у складу са принципима међународног права.⁷

5 Тако Закон о оружју и муницији, *Сл. гласник Републике Српске*, бр. 26/16, 18/17, 31/18, 58/19, предвиђа одузимање предмета за низ прекршаја.

6 Члан 17 Закона о стварним правима, *Сл. гласник Републике Српске*, број 124/08, 3/09, 58/09, 95/11, 60/15, 18/16 – одлука УС, 107/19, 1/21 – одлука УС, 119/21 – одлука УС.

7 *Ибид.* чл. 2.

Ово право предвиђено је и уставом као највишим правним актом, у коме се наводи као право на имовину, без даљег прецизирања садржаја и евентуалног ограничења овог права, али се истим актом посебно истиче да се права и слободе предвиђени у Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода и у њеним протоколима директно примјењују у Босни и Херцеговини.⁸

У првом Протоколу уз Конвенцију за заштиту људских права и слобода, у члану 1 наводи се да свако физичко или правно лице има право на неометано уживање своје имовине те да нико не може бити лишен своје имовине, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права. Претходне одредбе, међутим, ни на који начин не утичу на право државе да примјењује такве законе које сматра потребним да би надзирала кориштење имовине у складу с општим интересима или да би осигурала наплаћивање пореза, других доприноса или казни.

Као што је већ претходно истакнуто, за изрицање заштитне мјере одузимања предмета, потребно је да се ради о предметима који су употреједљени или су настали извршењем прекршаја те да се они налазе у својини окривљеног лица. Уколико дође до одузимања предмета, власник ствари лишава се права својине над тим предметом односно лишава се права да ствар држи, користи и њоме располаже. С тим у вези, важно је истаћи да се у горе поменутом Протоколу говори о праву државе да примјењује законе, којима се предвиђају услови за ограничење или лишење права својине, а које сматра потребним да би осигурала наплаћивање пореза, других доприноса или казни. У овом међународном документу спомиње се само потреба наплаћивања казни као један од могућих разлога за ограничење права својине односно права на имовину те би се могла довести у питање усаглашеност законске одредбе којом је предвиђена ова заштитна мјера са поменутом одредбом првог Протокола јер се, према дословном тумачењу ове одредбе Протокола, право својине може ограничити само ради наплаћивања односно извршења казни, а не и других санкција. Ипак, ова одредба се у пракси шире тумачи па се горе поменута ограничења односе и на друге санкције, а не само на казне.

Европски суд за људска права сматра да је, за утврђивање да ли је дошло до повреде права својине у конкретном случају, потребно одговорити на три питања и то: да ли постоји посјед, да ли је дошло до ометања посједа те да ли је ометање било оправдано? Да би се ометање сматрало

⁸ Чл. 2, ст. 2 и 3 к). Устав БиХ. Преузето 4. 11. 2022. године. https://www.ustavnisud.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos.pdf.

оправданим, потребно је да је ометање учињено у складу са законом, да постоји легитиман циљ и да мора бити сразмјерно циљу којем се тежи (Harland, Roche, Strauss, 2003: 330).

Тако је, у одлуци Милосављевић против Србије⁹ Суд истакао да се право на имовину, предвиђено чланом 1 Првог протокола уз Конвенцију састоји од три правила, при чему се прво правило односи на мирно уживање имовине, друго правило предвиђа лишавање имовине под одређеним условима, а трећим правилом признаје се државама уговорницама право да контролишу коришћење имовине у складу са општим интересом. Наиме, подносилац представке у овом поступку тврдио је да му је повријеђено право на имовину јер му је било одузето возило одлуком Комисије за царинске прекршаје Царинарнице (која је према тада важећим прописима била надлежна за вођење поступка). Иако је прекршајни поступак био обустављен због наступања релативне застарјелости, донесена је одлука о одузимању возила јер је Царинарница стекла увјерење да је односно лице учинило царински прекршај, који се састојао у томе да је извршило увоз возила које се није могло увести у Републику Србију, а да о томе није обавијестило надлежне органе.

Након што се утврдило да је предмет, односно у овом случају, возило у својини тог лица те да је одузимање истог представљало мијешање у његово право на имовину, остаје да се утврди да ли је изрицање те заштитне мјере представљало лишавање имовине или пак контролу употребе имовине. Суд је у овом случају утврдио да се мијешањем у остваривање права на имовину, у складу са одредбама Царинског закона и Закона о прекршајима, тежило остварењу легитимног циља у општем интересу па је преостало још само да се утврди и да ли је постојао однос сразмјерности између средстава који су надлежни органи употребили да би се постигао тај циљ и заштите права лица на мирно уживање имовине. Наводећи низ околности, суд је дошао до закључка да је одузимање возила у овом случају ипак представљало несразмјерну заплону те да је учиниоцу прекршаја учинила прекомјерни терет, чиме је дошло до повреде права на имовину из члана 1 првог Протокола уз Европску Конвенцију.

Проблем око евентуалне повреде права својине још се више компликује уколико се ради о одузимању предмета које нису у својини окривљеног. Законодавац дозвољава да се предмети употребе за извршење прекршаја или који су настали извршењем прекршаја одузму и када нису у својини окривљеног уколико то налажу интереси опште безбједности,

⁹ Пресуда Европског суда за људска права, представка бр. 15112/07, *Сл. гласник Републике Србије*, бр. 61/12.

чувања живота и здравља људи, сигурност робног промета или разлози јавног морала. То значи да се треће лице може лишити права својине над поменутиим предметима, а да можда није ни знало нити могло знати да су његови предмети, примјера ради, употријебљени за извршење прекршаја.¹⁰ Додатни проблем представља и пракса надлежних органа прекршајног поступка, према којој не позивају власника предмета (уколико он није учинилац прекршаја) да узме учешће у прекршајном поступку. Међутим, законски текст омогућава му да остварује право на накнаду штете од окривљеног. Трећа лица не могу истицати својински захтјев у односу на одузете предмете нити добити активну легитимацију у поступку који се води против учиниоца, али задржавају право на истицање облигационог захтјева (*Стручно-методолошко упутство о одузимању предмета у поступку инспекцијског надзора и прекршајном поступку*, 32).

Тако је Уставни суд Републике Хрватске, својом одлуком У-III-36100/2009 од 4. 11. 2014. године утврдио да је дошло до повреде права својине одузимањем возила. У овом поступку, суд је прво утврдио да је изрицањем заштитне мјере дошло до одузимања имовине, али да је то учињено као саставни дио поступка државне контроле и у складу са одредбама Царинског закона, као и да је имало легитиман циљ јер је служило спречавању неконтролисаног илегалног увоза возила из иностранства са фалсификованим документима. Потом је било потребно утврдити да ли је постигнута разумна равнотежа односно сразмјерност између захтјева општег интереса заједнице и захтјева заштите права својине односно лица, при чему постизање ове праведне равнотеже/сразмјерности зависи од неколико чинилаца, укључујући понашање власника имовине, као и степен пропуста односно непажње које је у конкретном случају показао. Суд је закључио да је одузимање возила у конкретном случају представљало прекомјеран терет власнику јер му возило није враћено у посјед, а за његово одузимање није остварио накнаду штете иако је возило купио у доброј вјери и није ни учествовао у незаконитим активностима јер је био власник односног возила, али не и учинилац прекршаја.

10 У одлуци бр. АП 2180/17 од 19. 9. 2019. године, Уставни суд БиХ је констатовао да је у првостепеном и другостепеном поступку учињена повреда права на правично суђење трећег лица као власника одузетог возила, за прекршај који је учинио окривљени јер треће лице као власник одузетих ствари, све до доношења одлуке о одузимању не може ни знати да ли ће његови предмети, који су употријебљени за извршење прекршаја или су намијењени за извршење прекршаја, бити одузети нити може на било који начин предложеним доказима да утиче на одлуку суда како би заштитило своју имовину. Пошто је утврдио да је повријеђено право на правично суђење, Суд је сматрао да није потребно одлучивати односно разматрати наводе о томе да ли је учињена повреда права на имовину, на коју се треће лице у својој апелацији, такође, позивало.

Заштитна мјера одузимања предмета може се односити не само на потпуно одузимање предмета него и дјелимично. До дјелимичног одузимања предмета који су употријебљени или су били намијењени за извршење прекршаја или који су настали извршењем прекршаја може доћи уколико побуде или друге околности под којима је прекршај учињен указују да није оправдано да се предмет одузме у цјелини.¹¹ Оваква законска формулација подразумијева да се током поступка од стране окривљеног лица доставе докази о оправданости његовог поступања, а које доказе би цијенио суд при доношењу одлуке о (дјелимичном) одузимању предмета. Уколико суд утврди да је доказана оправданост поступања окривљеног у конкретном случају, донијеће одлуку о сразмјерном умањењу износа који се одузима. Ако, ипак, такви докази не буду достављени или суд оцијени да оправданост није доказана, и поред достављених доказа, донијеће одлуку о потпуном одузимању предмета.¹² У пракси, дјелимично одузимање односи се, најчешће, на новчани износ, али то могу бити и друге дјелимиве ствари.

Позитивно прекршајно право, као што је већ истакнуто, предвиђа и то да, уколико се предмети који се требају одузети овом заштитном мјером униште или отуђе прије или у току поступка или се они из неког разлога не могу обезбиједити, окривљеном може бити наложено да плати њихову новчану противвриједност. То даље значи да, уколико у одређеном року поступи по одлуци суда и исплати новчану противвриједност поменутих ствари, а они се накнадно пронађу или појаве, он на њима и даље може остваривати право својине у пуном обиму.

4. Особеност возила као предмета одузимања

Заштитна мјера одузимања предмета може се односити и на возило уколико је оно употријебљено за извршење прекршаја или је било намијењено за извршење прекршаја¹³ и уколико се налази у својини окривљеног лица.

11 Чл. 61 Закона о девизном пословању, *Сл. гласник Републике Српске*, бр. 96/03, 123/06, 92/09, 20/14, 20/18.

12 У одлуци Уставног суда Републике Србије, бр. Уж 8449/17 од 18. 6. 2020. године, а у вези са девизним прекршајем, за које законодавац Србије, као и законодавац Републике Српске, предвиђа могућност дјелимичног одузимања предмета, Суд је утврдио да, ипак, потпуно одузимање предмета прекршаја за окривљеног не представља прекомјеран терет те да је „изречена заштитна мера, као мера у циљу заштите јавног интереса, сразмерна заштити права подносиоца на мирно уживање имовине“ те да му у конкретном случају није повријеђено право на имовину.

13 Овдје не спомињемо возило као предмет настао извршењем прекршаја јер тешко можемо замислити прекршај чијим извршењем може доћи до настанка возила. Такође, и поред тога што законски текст предвиђа могућност одузимања предмета који је

У пракси највише недоумица тиче се одузимања предмета који није непосредно средство извршења, али је у некој вези са њим, попут моторних возила (Вуковић, 2021: 530).

Као доказ да се возило налази у својини окривљеног лица могу нам послужити потврда о регистрацији или евентуално нека друга допунска документација, попут уговора о купопродаји и слично. Имајући у виду да се возило сматра предметом који се користи свакодневно за обављање различитих активности, а уз то, често има и велику тржишну вриједност, његово одузимање далеко теже погађа учиниоца прекршаја него казна или нека друга санкција.

Веома је важно утврдити да ли се одређени предмет, тачније возило, може подвести под појам предмета употријебљеног за извршење прекршаја. Предмети употријебљени за извршење дјела односно прекршаја су она средства којима је остварена радња дјела или је пак радња дјела са тим средством најближе повезана. И поред овог прецизног теоријског одређења, у судској пракси наилази се на различита тумачења и поступања па је тако у неким случајевима долазило до одузимања возила које је учиниоцу служило за транспорт и недозвољени прелазак државне границе, али не и у случају када је употријебљено за превоз дроге, из разлога што возило није било посебно преправљено и прилагођено преносу те супстанце (Вуковић, 2021: 530).

У прекршајном праву наилазимо на неколико прекршаја за које се изричито предвиђа заштитна мјера одузимање превозног средства. Тако у области царинских прекршаја, превозно односно преносно средство биће одузето уколико је изграђено, прилагођено, измијењено или подешено на било који начин у сврху скривања робе која је предмет прекршаја,¹⁴ а за чији је превоз односно пренос искориштено. Према овој законској одредби, ради се о обавезном одузимању превозног односно преносног средства које је изграђено, прилагођено, измијењено или подешено на било који начин како би се сакрила роба која је предмет одређених прекршаја, а за чији је превоз односно пренос у конкретном случају било и употријебљено. Није неопходно испуњење било каквог субјективног услова који се односи на

био намијењен за извршење прекршаја, због некажњивости припремних радњи, не би било оправдано одузети возило које је било намијењено за извршење прекршаја.

14 Члан 35 Закона о царинским прекршајима БиХ, *Сл. гласник БиХ*, бр. 28/22, а прекршаји на које се односи одузимање су прекршаји из чл. 4 – забрањена роба и роба опасна по живот, чл. 5 – опојна дрога, оружје, муниција или експлозив), чл. 6 – унос или износ робе изван граничног прелаза, чл. 7 – скривена роба и чл. 8, ст. 1, тачка а) – непријављивање робе.

знање власника о томе да се превозно средство користи за превоз или пренос робе.¹⁵

У сљедећој законској одредби, предвиђено је факултативно изрицање заштитне мјере одузимања превозног односно преносног средства које је искључиво употријебљено за превоз односно пренос робе која је предмет наведених прекршаја. То значи да се може, али и не мора, одузети превозно или преносно средство које је искључиво употријебљено за превоз односно пренос робе која је предмет одређених прекршаја, при чему се не ради о превозним средствима која су посебно изграђена, прилагођена, измијењена или подешена за скривање робе.

Одузимање возила предвиђа се као заштитна мјера и за поједине прекршаје из области Закона о превозу у друмском саобраћају.¹⁶ Тако, за прекршај лицу које врши превоз, а не испуњава или престане да испуњава опште и посебне услове за вршење превоза, може се изрећи заштитна мјера одузимања возила, уколико је тим возилом учињен прекршај у поврату.¹⁷ У овом случају, ради се о факултативном изрицању заштитне мјере одузимања возила, при чему је неопходно да је прекршај учињен у поврату управо тим возилом. Са друге стране, предвиђено је обавезно изрицање ове заштитне мјере и то у виду трајног одузимања возила за прекршај лицу које врши превоз, који је према горе поменутом закону, забрањен.¹⁸ Као и у првом случају, за изрицање ове заштитне мјере потребно је да се ради о возилу којим је учињен прекршај у поврату, с тим да је овдје, као што је већ претходно истакнуто, ријеч о обавезном и трајном одузимању возила.

15 За разлику од овог рјешења, у Србији је Царинским законом предвиђено обавезно одузимање превозног средства које је коришћено за превоз робе која је предмет прекршаја, ако вриједност те робе прелази једну трећину вриједности превозног средства, када је власник тог превозног средства знао или могао знати да ће се оно користити за превоз робе која је предмет прекршаја. Чл. 272 Царинског закона, *Сл. гласник Републике Србије*, бр. 95/18, 91/19, 144/20, 118/21, 138/22.

16 Закон о превозу у друмском саобраћају, *Сл. гласник Републике Српске*, бр. 47/17.

17 *Ибид.* чл. 65, ст. 1, тач. 8. Општи и посебни услови за вршење превоза предвиђени су члановима 6, 7, ст. 1, 8, 9, 10. и 50, ст. 3.

18 *Ибид.* чл. 65, ст. 1, тач. 9. Забрањеним превозом сматра се превоз превиђен чланом 17, став. 2 и 3.

5. Одузимање возила због саобраћајног прекршаја – казна или заштитна мјера?

У прекршајној пракси Републике Српске, одузимање возила представља специфичну прекршајну санкцију,¹⁹ која се учиниоцу саобраћајног прекршаја може изрећи прекршајним налогом од стране овлашћеног органа или се може изрећи од стране суда, уколико је судски поступак покренут на основу захтјева за покретање прекршајног поступка или захтјева за судско одлучивање. Иако се нигдје у Закону о основима безбједности саобраћаја на путевима у Босни и Херцеговини²⁰ изрицање заштитне мјере одузимања предмета односно возила не предвиђа ни као обавезно ни као факултативно, у пракси се често предлаже изрицање заштитне мјере у виду одузимања возила од стране овлашћеног органа у иницијалном акту. До изрицање ове заштитне мјере, иако је превиђена као могућност, није долазило ни у кривичним поступцима који су се водили за тешка кривична дјела против безбједности јавног саобраћаја, у којима су посљедице управљања моторним возилом у алкохолисаном стању биле смртне (Хаџић, 2017: 62). Приједлогу за изрицање ове заштитне мјере обично претходи привремено одузимање возила, које се чини при откривању прекршаја, при чему се лицу од кога се возило привремено одузима о томе издаје потврда. Он на ту потврду нема право жалбе нити било каквог правног средства већ мора сачекати да о судбини његовог возила одлучи суд у одлуци којом се окончава прекршајни поступак.

У захтјеву за покретање прекршајног поступка или касније у току поступка, уколико је по издатом прекршајном налогу поднесен захтјев за судско одлучивање, овлашћени орган, уз приједлог да се окривљеном изрекне заштитна мјера одузимање предмета односно возила, некада истиче као релевантно да је лице вишеструки повратник у вршењу саобраћајних прекршаја те да има неплаћене новчане казне у Регистру.²¹ Одлуке судова у Републици Српској у погледу изрицања ове заштитне мјере и оцјене наведених околности су различите, па се тако може наићи и на одлуке којима је изречена заштитна мјера одузимања предмета у виду одузимања возила, при чему су релевантним сматране околности да је окривљени повратник у вршењу саобраћајних прекршаја и да има неплаћене казне у

19 Ову синтагму на овом мјесту користимо са разлогом јер би требало да се ради о заштитној мјери, али она у пракси поприма обресе казне за учињени прекршај.

20 Закон о основима безбједности саобраћаја на путевима у БиХ, *Сл. гласник БиХ*, бр. 6/06, 75/06, 44/07, 84/09, 48/10, 18/13, 8/17, 89/17, 9/18.

21 Регистар новчаних казни, трошкова принудне наплате и прекршајних евиденција је база података о изреченим санкцијама, мјерама, трошковима принудне наплате и осталим евиденцијама за прекршаје. Чл. 11, ст. 5 Закона о прекршајима.

Регистру.²² Поред таквих одлука, постоје и судске одлуке које су околност да се ради о повратнику у вршењу саобраћајних прекршаја исправно цијениле као отежавајућу при избору врсте и мјере казне а не заштитне мјере,²³ док се околност да лице има неплаћене казне у Регистру није уопште цијенила при одлучивању о санкцији. Да ли лице има или нема неплаћене новчане казне, односно евидентиран дуг у Регистру новчаних казни, не може бити одлучујућа околност при избору заштитне мјере одузимања предмета односно возила²⁴ јер је разлог за изрицање заштитних мјера отклањање

22 Тако у образложењу рјешења Основног суда у Бањалуци, бр. 71 0 Пр 344450 21 Пр од 13. 10. 2022. године у дијелу који се односи на заштитну мјеру одузимања предмета, наводи се „да је окривљени управљао предметним возилом прије стицања права на управљање, да је у критичном периоду извршио 13 прекршаја из области саобраћаја и да је на дан контроле у Регистру новчаних казни имао дуг у износу 9.970,00 КМ.“

У образложењу рјешења Основног суда у Прњавору, бр. 78 0 Пр 030164 19 Пр, од 8. 3. 2019. године, у дијелу који се односи на одузимање путничког моторног возила од окривљеног „као предмета који је кориштен раније за извршење прекршаја, суд је имао у виду чињеницу да је окривљени безуспјешно више пута кажњаван, да су према истом безуспјешно вишеструко изрицане заштитне мјере забране управљања моторним возилом „Б“ категорије и да се ради о окривљеном који не плаћа изречене новчане казне, што је видљиво из службене евиденције овог суда.“

23 У образложењу рјешења Основног суда у Градишци, бр. 72 0 Пр 089122 21 Пр 2 од 27. 10. 2021. године, између осталог, наводи се „што се тиче чињенице да окривљени има неплаћеног дуга у Регистру новчаних казни, по оцјени овог суда, исто није разлог за одузимање предмета-возила. Неплаћање новчаних казни је регулисано Законом о прекршајима РС па је тако чланом 231. Закона о прекршајима прописано да се правоснажно рјешење о прекршају или извршни прекршајни налог доставља Пореској управи ради принудне наплате. Уколико се ни на тај начин не изврши наплата, новчана казна се замјењује казном затвора тако да се због неплаћања новчане казне не могу одузимати предмети у прекршајном поступку јер би то значило да се учиниоцу прекршаја изричу двије санкције односно се да се исти 'дупло' кажњава јер су и заштитне мјере прописане као прекршајне санкције.“

У образложењу рјешења Основног суда у Бијељини, број 80 0 Пр 142403 Пр 22 од 26. 6. 2022. године наводи се „Иако је тачно је да је окривљени вишеструки повратник у чињењу саобраћајних прекршаја, те да има дуг у регистру новчаних казни, које околности је суд напријед и цијенио као отежавајуће на страни окривљеног, ради чега му је и изречена јединствена новчана казна у складу са законом, ове чињенице саме за себе, не могу бити законски основ нити разлог за одузимање возила.“

24 Чак се и у медијима свакодневно наилази на наслове да је лицу одузето возило због неплаћене новчане казне. *Одузето возило због дуга од 7.890 КМ у регистру новчаних казни.* Преузето 24. 12. 2022. године. https://www.glassrpske.com/cir/hronika/hronika_vijesti/oduzeto-vozilo-zbog-duga-od-7890-km-u-registru-novcanih-kazni/427896. Иста саопштења се налазе и на званичној страници Министарства унутрашњих послова РС, *Од лица А.В. одузето возило због дуга у регистру новчаних казни у износу од 9.970 КМ.* Преузето 24. 12. 2022. године, <https://mup.vladars.net/lat/index.php?vijest=25613&vrsta=saopstenja>.

стања и околности које омогућавају или подстичу учиниоца на извршење новог прекршаја.²⁵

Ради подстицања на плаћање новчане казне, законодавац предвиђа и низ „санкција“²⁶, које одређује надлежни орган односно суд и то тако што конкретном лицу које није платило казну неће дозволити: регистрацију или продужење важења регистрације моторног возила; промјену власника моторног возила; издавање или продужење важења возачке дозволе; учествовање на јавном тендеру; регистрацију, односно било коју промјену регистрације правног лица или регистрацију, односно било коју промјену регистрације предузетничке дјелатности, за учињени прекршај из области економског и финансијског пословања и издавање дозволе за набавку, држање и ношење оружја.²⁷

Са друге стране, начин поступања у случају неплаћене новчане казне предвиђа и сам Закон о прекршајима, којим се, у првом реду, одређује начин њене принудне наплате путем Пореске управе. Према одредбама тог закона, судови ће пратити извршење новчаних казни, трошкова прекршајног поступка и других мјера изречених рјешењем о прекршају. Уколико учинилац не плати новчану казну или трошкове прекршајног поступка, овлашћени орган или суд ће по истеку рока од годину дана, рачунајући од дана када су прекршајни налог или рјешење о прекршају постали коначни, правоснажни или извршни, доставити извршни налог Пореској управи да примијени поступак принудне наплате за било који износ евидентиран у Регистру, на исти начин на који је овлашћена за наплату пореских обавеза.²⁸

25 Чл. 58 Закона о прекршајима.

26 На овом мјесту кориштен је термин „санкције“ мада није у потпуности јасна правна природа овог института. Постоје и мишљења да се ради о правним посљедицама кажњавања за прекршаје, а Уставни суд Републике Србије дефинише их као „додатну казну“. У сваком случају, ове одредбе у Закону о прекршајима Србије, а које су сличне садржине као у Закону о прекршајима Републике Српске, престале су да важе јер их је Уставни суд својом одлуком, бр. Иуз 367/2013 од 3. 11. 2016. године, прогласио неуставним. Међутим, Уставни суд Републике Српске у својој одлуци, бр. У-14/14 од 29. 4. 2015. године дошао је до другачијег закључка, наводећи да су наведена ограничења легалан начин самозаштите Републике, као и њеног општег и финансијског интереса те да су она пропорционална сврси коју има прекршајно нормирање. У овој одлуци се даље наводи да предметна ограничења нису у функцији супституције извршног поступка, већ дозвољеног ограниченог притиска на одређено лице или субјекат да изврши своју обавезу, која му је правоснажним актом одређена.

27 Чл. 230 Закона о прекршајима.

28 *Ибид.* чл. 231.

Уколико пак новчана казна није плаћена у утврђеном року, а није наплаћена ни принудним путем на горе наведени начин, та новчана казна се без одгађања, а по истеку рока од три године, рачунајући од дана када су прекршајни налог или рјешење о прекршају постали коначни, односно правоснажни, замјењује казном затвора. Суд који је рјешењем изрекао новчану казну, по службеној дужности доноси рјешење о замјени новчане казне казном затвора, а за новчане казне изречене прекршајним налогом замјену суд извршава по писменом приједлогу овлашћеног органа који је издао прекршајни налог. Замјена новчане казне у казну затвора врши се тако што се за сваких почетих 50 КМ одређује један дан затвора, с тим што у том случају казна затвора не може бити краћа од једног дана, ни дужа од 60 дана.²⁹

Уколико би се пак прихватио став да је за одузимање возила одлучујуће то што лице има неплаћене новчане казне односно евидентиран дуг у Регистру новчаних казни, да ли би то значило да се лицу може одузети возило и онда када прекршај, за који му је изречена та новчана казна, није из области јавног саобраћаја. Примјера ради, да ли би било логично лицу кажњеном за царински прекршај и за који му је изречена новчана казна, при поновном вршењу царинског прекршаја и утврђивању да претходну новчану казну евидентирану у Регистар није платио, привремено одузети возило? Ако већ овлашћени орган инсистира да је околност да новчана казна није плаћена, релевантна за одузимање возила, онда би она требала бити примјењива код свих прекршаја. Пошто се из приложеног види да то није могуће и није логично, онда се лако дâ закључити да та околност не може бити од значаја при доношењу одлуке о одузимању предмета односно возила те је зато не предвиђа ни законодавац, а не би је требао прихватити ни суд.

Међутим, недавно су јавности представљене новине предвиђене преднацртом Закона о измјенама и допунама Закона о основима безбједности саобраћаја на путевима у Босни и Херцеговини, којим би полицијски службеници привремено одузимали возило од вшеструких повратника у чињењу најтежих прекршаја из области безбједности саобраћаја, а суд би одлучивао о њиховом трајном одузимању.³⁰ Према овом преднацрту,

29 *Ибид.* чл. 235.

30 Усвајање сличних законских рјешења планирано је и у Републици Србији, гдје је према посљедњем нацрту измјена Закона о безбједности саобраћаја на путевима, предвиђено одузимање возила за учиниоце одређених прекршаја (попут вожње без возачке дозволе, вожње током трајања мјере забране управљања возилом итд.) али и за лица која учине неки тежи прекршај, а која су у претходне двије године већ кажњавана за тај или неки други тежи прекршај.

вишеструким повратником сматра се лице које је у претходне двије године најмање три пута правоснажно кажњено због прекршаја попут вожње под дејством алкохола или дроге, одбијања тестирања на наведене супстанце, управљање возилом прије стицања возачке дозволе и вожња током трајања забране односно за вријеме док је одузета дозвола. Тешким прекршајем сматра се, у смислу овог преднацрта, и управљање нерегистрованим или технички неисправним возилом, али и одбијање ванредног техничког прегледа.

Уколико ова предложена рјешења буду усвојена и уграђена у законски текст, то би значило да бисмо у систему прекршајних санкција имали санкцију која, иако се сматра заштитном мјером, по својој природи и карактеристикама заправо представља посебну врсту казне. Околност да је лице повратник односно да је, како је већ горе наведено, био у претходне двије године најмање три пута кажњен, представља околност која се, у смислу ранијег кажњавања цијени приликом одмјеравања казне.³¹ Стога иста околност која се односи на раније кажњавање не би требала бити релевантна нити се узимати у обзир приликом изрицања заштитне мјере одузимања возила. Уколико се пак те околности желе узети у обзир за одузимање возила, онда би одузимање возила требало предвидјети и прописати као казну, налик кривичном праву. Уколико би се законодавац одлучио за такво рјешење и одузимање возила одредио као казну, било би потребно извршити измјене и допуне Закона о прекршајима, имајући у виду да органи овлашћени за доношење прописа о прекршајима могу прописивати само санкције предвиђене Законом о прекршајима.³² То би, чак, значило да би првобитно требало учинити измјене и допуне Закона о прекршајима и у постојећи систем санкција унијети и казну одузимања возила, па тек онда горе наведена рјешења предложена у Преднацрту уградити у законски текст.

Међутим, уколико се законодавац одлучи да пропише одузимање возила као казну, већ на први поглед стиче се утисак да би таква казна могла бити неправична, тачније несразмјерна. Узимајући у обзир већ поменуте критеријуме Европског суда за људска права, неспорно је да би ова санкција имала своје законско упориште и да би служила остварењу легитимног циља, који се огледа у заштити безбједности саобраћаја и његових учесника, али се поставља питање да ли би био испуњен услов који се тиче сразмјерности између средстава која су надлежни органи употребили да би се постигао овај циљ и заштите права лица на мирно уживање имовине. Када се све скупа узме у обзир, чини се да, ипак, код такве казне не би био

31 *Ибид.* чл. 45, ст. 1.

32 *Ибид.* чл. 4, ст. 3.

испуњен услов сразмјерности и иста би представљала прекомјеран терет учиниоцу прекршаја те би довела до повреде његовог права на имовину.

Посебан проблем представља ситуација када се врши одузимање возила које није у својини окривљеног већ у својини неког другог лица. Тада се као разлози за одузимање наводе интереси опште безбједности, чувања живота и здравља људи, сигурност робног промета или разлози јавног морала, а посебно у пракси истиче и околност, коју законодавац нигдје не наводи, да се возило има сматрати опасном ствари у рукама окривљеног лица. У овом случају, не санкционишемо учиниоца прекршаја него лице које понекад није ни упознато са предметним прекршајем, а у потпуности може бити лишено права својине над својим возилом.³³ Одузимањем возила које припада другом лицу, а којим није угрожен други учесник у јавном саобраћају, нити је створена опасност за живот и имовину других учесника у саобраћају нити је дошло до нарушавања опште безбједности или морала у заједници гдје су предметни прекршаји учињени, само би се причинила штета другом лицу, а изрицање заштитне мјере не би остварило никакву сврху према окривљеном јер се не ради о његовом возилу.

6. Закључак

Заштитном мјером одузимања предмета у прекршајном праву одузимају се предмети који су употријебљени, који су били намијењени за извршење прекршаја или су настали извршењем прекршаја, уколико су у својини окривљеног, а могу се одузети и уколико нису у његовој својини уколико то налажу интереси опште безбједности, чувања живота и здравља људи, сигурност робног промета или разлози јавног морала. Овом заштитном мјером врши се ограничење права својине као апсолутног стварног права. Имајући у виду да се право својине гарантује како међународним тако и домаћим правним актима, потребно је веома прецизно и опрезно нормирати услове за изрицање ове заштитне мјере, пазећи при томе да се ограничење права својине врши у складу са законом, да постоји легитиман циљ и да је одузимање сразмјерно наведеном циљу.

Када је ријеч о одузимању возила односно превозног средства, оно се предвиђа као заштитна мјера за поједине прекршаје из области превоза у друмском саобраћају и царинске области. Међутим, до одузимања возила у пракси долази и због учињеног саобраћајног прекршаја, при

³³ У пракси, ово треће лице није у могућности ни да спријечи одузимање предмета нити да истиче било какве приговоре у вези са тим нити је у прилици да остварује право својине на том предмету, а у прекршајном поступку се, чак, ни не позива као оштећени нити као свједок.

чему није јасно да ли се ради о примјени и изрицању заштитне мјере одузимања предмета или о својеврсној казни. При томе се често у судским одлукама, као релевантна околност посебно истиче и апострофира то што је окривљено лице повратник у вршењу саобраћајних прекршаја и има неплаћене новчане казне односно дуг евидентиран у Регистру новчаних казни.

Та околност не би требала, нити смјела бити нешто што ће се цијенити приликом одлуке о заштитној мјери одузимања предмета, већ се иста може цијенити приликом избора врсте и мјере казне. За неплаћену казну сам законодавац предвидио је у нормама Закона о прекршају поступак принудне наплате путем Пореске управе или пак замјену неплаћене новчане казне казном затвора.

Међутим, недавно су јавности представљене новине предвиђене преднацртом Закона о измјенама и допунама Закона о безбједности саобраћаја на путевима у Босни и Херцеговини, којим би полицијски службеници привремено одузимали возило од вишеструких повратника у чињењу најтежих прекршаја из области безбједности саобраћаја, а суд би одлучивао о њиховом трајном одузимању. Уколико ова предложена рјешења буду усвојена и уграђена у законски текст, то би значило да бисмо у систему прекршајних санкција имали санкцију која, иако се сматра заштитном мјером, по својој природи и карактеристикама заправо представља посебну врсту казне, из разлога што узима у обзир ранија кажњавања. Стога, уколико се већ жели посебно цијенити околност ранијег кажњавања, онда би било боље рјешење предвидјети одузимање возила као казну, али би то захтијевало и измјене и допуне Закона о прекршајима, у дијелу који се односи на систем прекршајних санкција. У сваком случају, остаје нам да пратимо даљи ток процедуре усмјерене на измјену постојећих прописа из области саобраћаја па можда те измјене буду изабране као тема неког новог рада.

Литература

Библиографске референце

Бејатовић, С. (2018). *Основи прекршајног права (материјални, процесни и извршни аспекти)*. Београд: Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву и Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу.

Вуковић, И. (2021). *Кривично право – општи део*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.

Вуковић, И. (2021). *Прекршајно право*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.

Дракић, Д. (2005). Сврха мера безбедности као кривичних санкција – сврха мера безбедности према Основном кривичном закону. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 3 (vol. 39). 121–128.

Јовашевић, Д. (2016). Примена мере безбедности одузимања предмета. *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 72 (LV). 71–91.

Martinović I., Parenta I. (2021). Privremeno oduzimanje predmeta kao policijska ovlast i dokazna radnja: nedorečena zakonska rješenja u kontekstu ustavnih i europskih standarda. *Policija i sigurnost*. 3(30). 376–396.

Митровић, Љ. (2014). *Прекршајно право*. Бања Лука: Паневропски универзитет Апеирон.

Павловић, М. (2013). Одузимање предмета као мера безбедности у кривичном законодавству Републике Србије. *Бранич*. 3–4. 93–103.

Стручно-методолошко упутство о одузимању предмета у поступку инспекцијског надзора и прекршајном поступку. Национална алијанса за локални економски развој, Norwegian Embassy, Министарство државне управе и локалне самоуправе Републике Србије.

Harland C. Roche R. Strauss E. (2003). *Komentar Evropske konvencije o ljudskim pravima prema praksi u Bosni i Hercegovini i Strasbourgu*. Сарајево: Графићар промет.

Хацић, Џ. (2017). Привремено одузимање возила у прекршајним поступцима у Федерацији Босне и Херцеговине. *Зборник радова Упоредна анализа прекршајног законодавства у БиХ и регији*. 59–65.

Правни документи и остали извори

Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода

Закон о оружју и муницији, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 26.2016, 18.2017, 31.2018 и 58.2019.

Закон о основима безбједности саобраћаја на путевима у Босни и Херцеговини, *Службени гласник БиХ*, бр. 6.2006, 75.2006, 44.2007, 84.2009, 48.2010, 18.2013, 8.2017, 89.2017, 9.2018.

Закон о превозу у друмском саобраћају, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 47.17.

Закон о прекршајима Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 63.2014, 36.2015, 110.2016, 100.2017, 19.2021.

Закон о стварним правима, *Службени гласник Републике Српске*, број 124.2008, 3.2009, 58.2009, 95.2011, 60.2015, 18.2016, 107.2019, 1.2021, 119.2021.

Закон о царинским прекршајима Босне и Херцеговине, *Службени гласник Босне и Херцеговине*, бр. 28.22.

Царински закон, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 95. 2018, 91.2019, 144.2020, 118.2021, 138.2022.

Одузето возило због дуга од 7.890 КМ у регистру новчаних казни. Преузето 24.12.2022. године, <https://www.glassrpske.com/cir/hronika/vijesti/oduzeto-vozilo-zbog-duga-od-7890-km-u-registru-novcanih-kazni/427896>

Од лица А.В. одузето возило због дуга у регистру новчаних казни у износу од 9.970 КМ. Преузето 24. 12. 2022. године. <https://mup.vladars.net/lat/index.php?vijest=25613&vrsta=saopstenja>;

Устав БиХ. Преузето 4. 11. 2022. године [https://www.ustavnisud.ba/public/download/Ustav Bosne I Hercegovine bos.df](https://www.ustavnisud.ba/public/download/Ustav%20Bosne%20i%20Hercegovine%20bos.df).

Суд БиХ. (2018). *Билтен судске праксе Суда Босне и Хецеговине*. Бр. 8.

Одлука Уставног суда БиХ АП 2180/17.

Одлука Уставног суда Републике Србије Иуз-367/2013.

Одлука Уставног суда Републике Србије Уж 8449/17.

Одлука Уставног суда Републике Српске У-14/14.

Одлука Уставног суда Републике Хрватке У-III-36100/2009.

Пресуда Европског суда за људска права, Милосављевић против Србије, представка 15112/07. *Службени гласник РС*, бр. 61.2012.

Рјешење Основног суда у Бањалуци 71 0 Пр 344450 21 Пр.

Рјешење Основног суда у Бијељини 80 0 Пр 142403 22 Пр.

Рјешење Основног суда у Градишци, 72 0 Пр 089122 21 Пр 2.

Рјешење Основног суда у Прњавору 78 0 Пр 030164 19 Пр.

Ljubana Sladić,
Senior Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of East Sarajevo
Republika Srpska

CONFISCATION OF A VEHICLE IN MISDEMEANOR PROCEEDINGS IN REPUBLIKA SRPSKA

Summary

Confiscation of objects is a protective measure provided in misdemeanor law which may be applied to confiscate objects used in the commission of a misdemeanor, those intended for the commission of a misdemeanor, and those resulting from the commission of a misdemeanor. The imposition of this protective measure encroaches on the exercise of the property rights of the person who is the owner of the confiscated items, who may or may not be the person who owns the confiscated items. In this paper, the author analyzes this protective measure from the point of view of the property rights of the person who has been imposed this protective measure. In its practice, the European Court of Human Rights highlighted the criteria that must be taken into account when assessing whether property rights have been violated when imposing this protective measure. These criteria are also accepted and respected by the constitutional courts of the countries in the region. The object of confiscation can also be a vehicle, in case of a customs misdemeanor and a misdemeanor in the field of traffic violations. Pursuant to the new legal provisions on this matter, which are expected to enter into force in the near future, a vehicle may be confiscated from a person who has committed a traffic misdemeanor. The same measure may also be imposed on persons who are repeated traffic offenders, which actually gives this sanction the character of a punishment rather than a protective measure.

Keywords: *confiscation of objects, misdemeanors, property rights, confiscation of vehicles, traffic misdemeanor.*